

L' EXCURSIONISTA

BOLLETÍ MENSUAL

DE LA

ASSOCIACIO CATALANISTA D' EXCURSIONS CIENTÍFICAS

FUNDADA EN 26 DE NOVEMBRE DE 1876

ANY V.

BARCELONA 31 DE JANER DE 1882

NÚM. 39.

CONDICIONS DE LA PUBLICACIÓ

GRATIS PER A LS ASSOCIATS.—Pera ls no socis: 2⁵⁰ pessetas al any.—Número sol 25 cénts.—Se suscriu en lo LOCAL DE LA ASSOCIACIÓ, PARADÍS, 10, SEGON. ahont deuen dirigirse totas las comunicacions y en las llibrerías de Verdaguer, Parera, y Felip.

TORNS DE CONFERENCIAS.

- Febrer 10.—Idea de l' Historia de Catalunya.—D. Antoni Auléstia y Pijoan.
— 24.—Continuació.—Per lo meteix.

SESSIONS.

- Febrer 9.—Sessió preparatoria de l' excursió á las Costas de Garraf y la Morella.—Lectura de la Memoria d' una excursió als Pirineus per D. Pere Doria.
— 22.—Sessió preparatoria de l' excursió á St. Quintí de Mediona.—Lectura de la memoria de la excursió á Martorellas, Sant Fost y Cabanyes.—Per D. Pelegrí Casades.

EXCURSIONS.

- Febrer 12.—Excursió á las Costas de Garraf y la Morella.
— 26.—Excursió á St. Quintí de Mediona (en lo Panadés).

SOCIS ENTRATS DURANT LO MES DE JANER.

- D. Artur Gallard
» Ramon Doderó y Montóbbio.
» Gonzalo Vehils y Fochs.
» Tomás Miret y Sans.
» Ramon Durán y Roig.

CONFERENCIAS SOBRE NOCIONES DE ARQUEOLOGÍA INDUMENTARIA.

En las conferencias que continuá donant D. Eduart Támara en los dias 25 de Febrer y 4 de Mars del any prop passat, s' ocupá de la Indumentaria en los temps antichs y moderns.

En la primera de ditas conferencias després d' una rápida re-

ssenya de la manera com anaren apareixent las diferents parts y adornos dels trajos, tan usuals com de cerimonia, observá que en los pobles orientals preponderá la tendencia á usar trajos llarchs en los dos sexos, essent prest profusa l'ornamentació de cenefas y borlas las que ab lo contrast de colors donaren gran visibilitat als trajos assiris y babilònichs. Senyalá la tendencia dels Egipcis á la presentació de las formas naturals, lo que doná lloch á la especialitat de sos trajos y singularitat de llurs pentinats essent infinita la varietat é ingeni de las insignias de sas dignitats y gerarquias.

Ab major sentiment de la bellesa, consigná que los Grechs procuraren en absolut que la forma humana no quedés mutilada ó enlletgida, sino favorita y realçada pel trajo, tant en los homens com en las donas, tan en lo civil com en lo militar; essent també notable la majestat dels trajos religiosos; y aquest criteri ab lleugeres variants fou lo que predominá en Roma després de la conquesta de la Grecia y del coneixement de sas arts y literatura.

Algunas reminiscencias etruscas feren n' obstant que los trajos romans presentessen algun particular caràcter en la *toga*, lo *paludamentum* etc., més no fou tanta la diversitat que desmentís may l'identidad de son origen.

Aixó produhí també l'analogia dels primers trajos eclesiástichs cristians ab los ordinaris gentilichs, adoptantse també las *angusta* y *lato-clavias* com adornos dels mateixos y fins instruments de l'antich culte passaren al nou ab lleugeres variacions de forma y ús.

En la segona conferencia, en que tractá dels trajos en la etat mitjana y moderna, lo conferenciant senyalá la tendencia que produhí l'alteració radical dels trajos antichs en los que era lo primer element la genuina forma humana; demostrá la corrupció de forma y colors de totas y cada una de las pessas de vestuari, exagerantse en lo sigle xii los caputxons, en los sigles xiii y xiv las punxagudas sabatas, en lo xiv y xv las caudas ó róssechs tant en los trajos femenils com en los de certs dignataris; las notables variacions dels pentinats de las donas y, en una paraula, l'afany insaciable de complicar lo trajo y de contrastar sos colors buscantse sols un major y nou capritxo en la forma, sens atendre al primordial efecte estétich.

Ultimament notá en l'etat moderna una decadencia marcada tant en la pompa com en lo gust del trajo. Lleugerement apuntá las principals y faustuosas variacions experimentadas en los sigles xvii y xviii, las tendencias al renaixement del romanticisme en los alhors del sigle xix, sas aberracions especialment en los abultats trajos de las donas en lo primers ters del mateix y los fluctuants é incerts tanteigs posteriorment experimentats. En una y altre sessió lo conferenciant fou vivament aplaudit per sas atinadas y eruditas consideracions.

EXCURSIÓ

À VILASSAR DE DALT Y MONTANYA DE SANT MATEU

lo dia 27 de Novembre de 1881.

Los Srs. Barberí, Gich, Cardona, Auléstia, Vergés, Coll y Gasch, Massó, Casades (Pelegri y Lluís), Sacanell y Coll y Brugada se reuniren á las vuit del dematí del citat dia, en l' estació del camí de ferro del Litoral pera verificar l'excursió esmentada.

Després d' uns tres quarts de tren baixaren á Premiá, dirigintse en tartana envers Vilassar de dalt, passant primer un curt trós de la carretera de Fransa, paralela á la vía y á la platja y trencant après per la riera que 'ls portá al esmentat poble, que 's veu blanquejar al peu de la bella serralada de St. Mateu y Montcabré. L' extensa plana, rublerta de vinyas, tarongers y pintorescas pinedas fou en menys d' una hora passada, arribant á Sant Genís de Vilassar á las deu.

Amablement rebuts los excursionistas per nostres dignes consócis delegats Dr. D. Joan Parcet y D. Joseph Piferrer, després de haber descansat un ratet en la casa del primer, mentres los Srs. Vergés, Massó, Coll y Brugada, y Barberí quedaren en lo poble pera traure dibuixos del notable castell que en éll existeix. los demés senyors acompanyats del citat Sr. Piferrer, emprengueren lo camí de Sant Mateu, que per la montanya serpenteja entre boscos de tarongers, pinedas, ginesteras y mil arbussos boscos de flayres ubriacadors, fentse curta l' hora que s' empleá en tan agradable camí, per las bellesas que l' engalanan y per los punts de vista que á cada pas se descubreixen.

Desde la cima es d' admirar lo plá que la forma, ab lleugeras depressions, y tres simétrichs y cónichs turonets á la part de Ponent, coronats de pins. Es tradició que hi existí un volcá en llunyans temps, y ho confirma la forma de dits turons. En un d' ells d' un preciós efecte uns grandiosos códols errátichs, que per sa forma semblan los enderróchs d' una ara primitiva, contribuint al conjunt los enrevellits pins que entre élls existeixen.

La vista que 's desplega desde aquella altura es hermosissima; puix que si per Llevant y Mitjorn la mar s' extén en inmens semicírcol, limitada per una platja deliciosa guarnida de una porció de blanquíssims pobles; per Nort y Ponent un inconmensurable horizon y altas cordilleras dónan al quadro aquella grandiositat, que si bé 's concebeix no 's pot descriure. Lo rabassut Montnegre, lo sopérb Montseny, l' atrevit pich de Tagamanent, y allá en los últims termes lo Puigmal; mes encá las montanyas de Berga, lo cónich St. Llorens del Munt, l' admirable Montserrat, llentsant tots llurs cimas fins al cel, embadaleixan la vista fent esbategar lo cor de entussiasme.

Se diu que desde St. Mateu se vehuen vint y tres termes, y será ben cert si s'atent que's descobreix perfectament, á més de la costa, tot lo Vallés, ab sos pobles, masias, planas y serras.

Sols l'ermita del Sant ab la casa de l'ermitá y á un tret de fusell una gran masia existeixen en la planura de Sant Mateu. Aquella es de petites proporcions, té la trassa románica y per son circular ábside, volta de canó y colrats murs indica que tindrà un set ó vuit sigles.

Després de haber esmorsat en un dels citats turons, arrecerats del fort vent mitjorn que á las horas regnava, obsequiant lo senyor Piferrer á los excursionistas ab afectuosa atenció, empuerren lo retorn á dos quarts de tres, no poguent, per falta de temps, visitar un dólmen que á una hora del St. Mateu existeix, format, segons digué lo citat senyor, per dos pedrals verticals damunt dels que s'hi assenta un altre colcat horitzontalment.

Al entrar en lo poble per aquell indrét y avans de arribar al castell, crida l'atenció un velt y negre casal, en el qual hi vá anéxo l'origen de l'institució dels *Parrots* del castell, qual descripció se fará en lloch més oportú.

Lo castell de Vilassar, propietat abans de Casa Moya y avuy de Casa Solterra, ja fou visitat per l'Associació en 25 Febrer de 1877; y novament admiráren ara los excursionistas sa vella fesomia: los adovellats portals; las artísticas y esbeltas finestras de brodats llindars del xvi y primíssimas columnetas del xv; l'escut senyorial damunt la ferma portalada; l'altiva torre del homenatge, situada, seguint antiga tradició, en mitj del pati central del castell, que conté quatre cambras y termina ab retallats marlets. Una escala de caragol ab 76 grahons permet pujar fins la part superior de la mateixa, desde la qual se dominan á son entorn las casas del poble, las serras que amplament l'enclóhuen y la mar.

Fóren recorregudas las desmantaladas cambras, tenint la principal un típich y grandíós escalfador, ab los escuts de la casa, per dissort emblanquinat; y la cuyna ab la llar d'unas proporcions avuy inconcebibles.

La campaneta del xiv que se cita en las *Memorias de l'Associació*, Vol. I, avuy no s'hi trova; més si los colossals calamástechs y l'ast, y las curiosas curenyas del xvn.

En la casa del Dr. Parcét fóren obsequiats nostres consócis ab la més exquisida amabilitat per lo propi senyor y sa familia.

Lo curt temps de que poguéren disposar després d'haver dinat, fou aprofitat pera visitar l'iglesia del poble y lo teatre.

Presenta la primera una senzilla portada gótica dels últims temps, com ho indican los rebaixats archs en ojiva que reposan en primas columnetas adheridas al múr; corrent demunt de l'arch

principal un fullatge poch airós que termina en un esculturat floró. En lo llindar hi ha un escut de Catalunya. Un ull de bou obert en la part superior de la fatxada dona pas á la llum al interior del temple.

Mol típica es la casa rectoral existent á ma esquerra de l' iglesia, ab son adovellat portal y gran balconada coberta, que corra per tota la fatxada.

Entrant á l' Iglesia, se presenta aquésta dividida en dos naus y ab capellas laterals. Archs en ojiva tancan la volta los quals se apoyan en treballadas ménsulas, encruhantse aquells en las claus d' esculturada imaginéria. Las arcuacions de la volta absidal se combinan bellament formant una estrella, adornada ab claus que contenen esculturas.

Lo retaule major es hermosíssim. Dividit en gran nombre de requadros, contenen aquéstos assumptos de la Passió de Jesuchrist y de la vida y martiris de St. Genís, Patró de Vilassar, qual imatge de talla ocupa la part principal del retaule. Ademés se trova aquét profusament enriquit ab calats d' afilligranat treball, aixís en los pinacles com en los frontonets, contraforts y faixas que adornan los marchs dels requadros.

L' iglesia, y son retaule indican que pertanyen á últims del xv ó primers del xvi, y especialment l' últim es interessant per l' indumentaria y digne d' estudi per sa compostció.

Los altres altars poch tenen de particular, com no sia lo del S. S. Sagrament, que es dels primers temps del barroquisme, ab molta obra de talla; y com bastant curiosa, deu citarse la cadirada del Chor.

Lo Rvnt. Sr. Rector Mossen Juliá Galcerán, ab molta amabilitat, ensenyá á nostres consócis la creu parroquial y una altre pel *Lignum Crucis*, admirables joyells d' orfebreria dels passats sigles, y que han sigut ja exhibits en las exposicions retrospectivas que s' han celebrat á Barcelona.

Aixís mateix poguéren veure una capa pluvial de vellút vermell, ab escut y estolas brodadas d' or y sedas representant sants, obra de primers del xvi. A més se guardan en la propia Iglesia y en la capella de St. Antoni dos quadros y l' Imatge de la Verge dels Angels d' escultura, tapada ara ab robas; alguns frontals, entre 'ls quals mereix citarse lo dels Sants Mártirs; en la capella dels Dolors un Sant Crist de talla, y algunas pinturas.

En l' arxiu se guardan alguns documents que 's remontan al sigle xiv.

Pocas poblacions de Catalunya, de la categoria de Vilassar de dalt, poden mostrar al curiós foraster un teatre de las condicions de comoditat, grandaria y luxo com lo que té lo citat poble; ab la particularitat, á més, de possehir gasómetro propi, ab lo qual

se enllumena la espayosa sala, l'escenari y demés dependencias del edifici.

La població es bonica y d'un aspecte alegre; y si bé quasi tots sos carrers fan devallada, per rahó de trovarse assentat al peu de la montanya de St. Mateu, no obstant sas ben arrengleradas casas, d'una netedat extremada, li donan un tó molt agradable.

Conta avuy uns 600 vehins, ab 3.000 ànimas; algunas fábricas, una d'ellas bastant gran á pochs passos del castell; y l'agricultura s'hi presenta rica y variada per los bons terrenos de que disposa.

Despedírentse los excursionistas, ab la més viva gratitut de las simpáticas personas que tan gelantment los havian rebut y acompanyat per tot, y 's complau l'Associació en fer públich son testimoni de reconeixement Dr. D. Joan Parcet y son fill polítich, l'illustrat metje D. Francisco Camps, y familia, á don Joseph Piferrer y finaltment al Reverent Mossen Juliá Galcerán, Rector.

Retornats, ab tartana, á l'estació de Premiá, lo tren los portá felisment á Barcelona á dos quarts de nou de la nit.

EXCURSIÓ PARTICULAR

AL TURÓ DEL HOME (MONTSENY)

lo dia 30 de Novembre de 1881.

Al objecte de visitar las obras destinadas pera aixecar l'observatori-refugi en lo cim del *Turó del Home* sortiren de Breda lo dia 30 del mes prop passat nostres consócis D. Artur Osona, resident y D. Edgari Osona y D. Joan Campeny, delegats á Breda y lo guía de la montanya en Joan Llorens (a) *Rafeló*.

Emprengueren l'ascensió per lo camí de *Can Palló*, no descrit en la guía del Montseny, arrivant per suau pujada als 45 minuts á la dita casa y havent passat també per casa de la Guingueta.

Seguírent lo camí de carros sempre amunt, per entre boscos de pins y suros, fins al *Collet de Can Juliá*, á 15 minuts de *Can Palló*; allí giráren á l'esquerra, deixant á ma dreta lo camí de carros que baixa á *Can Roig*, y pujant per un regular camí de matxos, arrivaren á la carena de la montanyeta anomenada *Serrat de Berenguer* ó de *Roca Negra*; se passa après entre prats y castanyers, per lo *Collet del Plà d'En Major*, trovanse á uns 45 minuts d'haver deixat lo camí de carros, un curriol en zigzag, que ab 15 minuts poch més ó menys, puja á *Can Cer-*

vera, prén lo camí de l' esquerra es de ferradura, y que bastant estret, y després de gran volta en zig-zag, per rápida y fatigosa pujada, se guanya en una hora lo *Collet de Gratallops* ahont bifurcan lo camí de *Can Cervera* ab lo de *Breda* á *Santa Fé*, per *Plà de Saba* y *Font de Corts*. Als pochs minuts del *Collet*, feren alto en la esmentada *Font de Corts*, d' ahont passant per las feixas de la casa del mateix nom, voltant per sota mateix del *Coll d' Alzinellas*, se trova lo camí que baixa del *Coll* á *Can Vilardell* y després á *Can Figuerola*, arrivant á *Santa Fé* en una hora curta de *Font de Corts*.

A tres quarts de tres descansavan já en lo Santuari, prop de la llar del toch, puix lo vent era fort y fret: á las 6 de la tarde lo termómetro Cº. marcaba un grau sota zero, y á las 10 de la nit, 2 y 5 décimas baix cero.

Lo dia 1.º de Desembre se presentá seré. Lo cel brillava ab esplendor. Lo termómetro á las 7 del matí marcava 3 graus y 6 décimas sota zero.

A las 9 y 15 minuts sortíren de *Santa Fé* pujant per lo escabrós y dret camí del *Coll del Ayre*, passant per las carenas y en una hora y 45 minuts, guanyaren lo cim del *Turó del Home*.

La més agradable sorpresa experimentáren al entrar en la part de la barraca que pogué resistir al furíós temporal del 31 d' Agost darrer, puig estava intacta, trobantla tal com va esser colocada al deixar los treballs lo 4 de Setembre, per lo mestre Campeny. Lo seller, los prestatjes, las pots y altres fustas, restos de la part de la barraca que lo esmentat temporal va llsar prop del poble de la Costa, y que pogué esser recullit ab prous treballs, tot estava en lo seu siti. La porta sostinguda per un baldonet de fustas havia sigut tornada á tancar per los pastors, que algunas vegadas, tal volta, haurian buscat refugi en la barraca, fugint de la inclemencia dels elements, tot lo qual parla molt alt en favor dels senzills pastors de la Costa, únicas personas que durant l' hivern pujan als cims del Montseny, demostrant ab sa conducta lo respecte que guardan á la propietat.

A las 11, hora que arribavan al cim del gegant de Catalunya, lo termómetro Cº. marcaba un grau baix zero á la ombra, y á las 12, 2 graus sota zero al sol en lo desmont, ó sia en la planta que será del refugi; en lo recó de la cisterna marcaba 8 sobre zero.

Son intent era arribar fins á las Agudas, més lo vent y lo fret los obligá á desistir. A la 1 y 30 minuts baixaren cap á la *font de Briansó*, ahont arrivaren á las 2 marcant lo termómetro Cº. 6 graus á la sombra, y al sol 13. Dinaren á la font y al pondres lo sol, baixaren per lo *Coll del Espinal*, cap á *Santa Fé*, ahont arrivaren un poch abans de las 5 de la tarde, marcant lo termómetro 1 grau baix zero y 3 ab 4 décimas á las 10 de la nit.

Lo dia 2, á las 7 del matí, marcaba 3 graus y 2 décimas de fret.

A las 9 y 30 minuts del matí passavan per la *font de la Teula* y per els *Bimanés* ab 2 horas y 30 minuts baixaren á *Can Joya* ahont arribaren á las 12. A las duas dinaren y á las 4 surtiren pera Breda, arribanthi molt contents de la excursió á las 5 y 15 minuts de la tarde.

NOVAS

Han sigut ceditos á l' Associació los objectes y obras següents:

Per D. Juli E. Tarrats: *Historia de la Arabia y de la China*; *La independencia méjica* revista quinzenal de Medicina y Farmacia 1873 y 74.— Per D. Pelegrí Casades: *Mapa orogràfic d' Espanya y Portugal*. Per la *Corporacion Taquigràfica del sistema Garriga*; *Acta de la session inaugural de 1881 á 1882*. Per lo Rnt. Rector de Gombreny; 3 fotografias de la iglesia románica de St. Pere de Gombreny, de la ermita de Mongrony y de la Imatge de la Verge, de dit Santuari Per D. Jaume Monrás, soci delegat á Manresa: 6 monedas romanas 2 fenicias ó empuritanas, 4 catalanas y 1 francesa, totas de coure. Per D. Lluís M.^a Soler y Puig; *Sulla convenienza di monumenti sepulcrali Pensiere di S-O Z-I*, Roma 1874. Per D. Carles Barberi: *Epidemia en Urgel* del año de 1785; *Relacion de las fiestas que con motivo de la solemne translacion del santísimo Sacramento y milagrosa imagen de Ntra. Sra. de las Mercedes al nuevo templo del convento de la Real y militar orden de la Merced de Barcelona se celebraron en ella en los dias 10, 11, 12, 13 y 14 de Setiembre de 1775*; *Manipulaciones electrópicas ó tratado de Galvanoplástia*, Barcelona 1844; *Manuel du Graveur ou tracté complert de l' art de la gravure en tous genres*, Paris 1830; *Anatomia de artistas*, Madrid 1827; Llibret de l' ópera *L' Antigona*, Barcelona 1753. Per D. Joaquim Salarich, delegat á Caldetas: *Los segurs sobre la vida entre 'ls pagesos* per lo propi donador, Barcelona 1881; *Un patrimoni universal* col·lecció dels articles sobre las societats de segurs sobre la vida per lo propi donador, Vich 1881. Per D. Joaquim Casades: Varias monedas de diferentes épocas. Procedent de l' excursió á St. Fost de Capcentellas: 2 segells de la parroquia de Sta. María de Martorellas y 2 goigs. Per D. H. B. 2 *cédulas conmemorativas del Milenario del descubrimiento de la Imagen de la Santísima Virgen de Montserrat*. Per la *Asociacion de Arquitectos de Cataluña*: *Lista de los individuos que la componen*, Barcelona 1882.